

Fredagen den 26 februari

Kl. 10.00

Om elevers och föräldrars rätt att välja skola

1 § Justerades protokollet för den 18 innevarande månad.

2 § Återkallelse av motion

Anf. 1 TALMANNEN:

I skrivelse den 25 februari 1988 har Kjell Johansson återkallat den av honom väckta motionen 1987/88:Sk380 om det extra avdraget för pensionärer med skattefri livränta.

Jag har därför avskrivit denna motion.

Skrivelsen lades till handlingarna.

3 § Svar på interpellation 1987/88:171 om elevers och föräldrars rätt att välja skola

Anf. 2 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Ylva Annerstedt har frågat mig på vilket sätt jag avser att uppfylla socialdemokraternas kongressbeslut om elevers och föräldrars rätt att välja skola.

Jag kan på nytt upprepa vad jag tidigare flera gånger redovisat för riksdagen, nämligen att jag avser att senare i vår föreslå regeringen att förelägga riksdagen en proposition om styrningen av skolan och vissa övriga skolpolitiska frågor. Jag räknar med att regeringen i den propositionen skall redovisa sin syn på valfrihet såväl för skolor att profilera sig som för elever och föräldrar att välja olika inriktning i skolan.

Anf. 3 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Bengt Göransson för svaret på min interpellation. Svaret är ytterligt kort och ger egentligen inte något svar alls på min interpellation, vilket är märkligt när det gäller en fråga som är så viktig och så diskuterad bland Sveriges föräldrar.

En annan viktig fråga som nu är aktuell gäller ÖGY-utbildningen. I fråga om denna utbildning har utbildningsministern under ett och ett halvt år till pressen redovisat vad den kommande propositionen kommer att innehålla; endast tidpunkten för avlämnandet har varit hemlig. Beträffande det som jag

tar upp i min interpellation är det precis tvärtom. Vid ett flertal tillfällen här i kammaren har statsrådet sagt att en proposition kommer att läggas fram i vår, men ingen får veta vad den kommer att innehålla.

Mot denna bakgrund kan man fråga sig om inte tidpunkten är avsiktligt vald. Propositionen skall avlämnas i maj, vilket betyder att frågorna i den inte hinner behandlas före sommaruppehållet. Socialdemokraterna vill alltså inte ge besked före valet om var de står i en fråga som engagerar de flesta föräldrar.

Intresset är alltså inte större att genomföra det kongressbeslut som fattades i september 1987, trots att det socialdemokratiska partiet som regeringsparti har alla möjligheter att göra det. Är den utdragna tidsplanen möjligen ett mått på socialdemokraternas intresse för att öka föräldrars och elevers valfrihet?

Det var med stor tillfredsställelse som vi i folkpartiet noterade att socialdemokraterna äntligen hade mildrat sitt hårdnackade motstånd mot valfrihet i skolan. Vi trodde att en förändring nu skulle komma till stånd. I folkpartiet ser vi det som en självklarhet att så snart som möjligt verka för de beslut som vårt landsmöte har fattat.

I den moderna svenska skolan har ett av målen varit att fostra självständigt tänkande människor, kritiska människor som ifrågasätter och tänker själva. Det är dessa människor som nu ställer krav i samhället, krav på att själva få välja sjukvård, att själva få välja barnomsorg och att själva få välja skola för sina barn. De nöjer sig inte med att regeringen säger: Vi vet bäst vad som är bra för er.

I det här sammanhanget skulle jag vilja få ett klarläggande av skolministern. I ert kongressbeslut står det så här: Kommunerna bör ges ökade möjligheter att profilera verksamheten. Vidare står det: Om olika skolor väljer olika intresseprofiler är det naturligt att ge elever och föräldrar rätt att välja skola.

I statsrådets svar står det emellertid så här om den kommande propositionen: "Jag räknar med att regeringen i den propositionen skall redovisa sin syn på valfrihet såväl för skolor att profilera sig som för elever och föräldrar att välja olika inriktning i skolan." Det här kan tolkas som någonting helt annat än det som står i ert kongressbeslut. Regeringen skall alltså redovisa sin syn på valfriheten, som det heter. Betyder det att regeringen har en annan syn på valfrihet än kongressen? Vidare skall regeringen redovisa sin syn på valfrihet för elever och föräldrar att välja olika inriktning i skolan. Redan nu föreligger en sådan valfrihet. Tillval av olika slag finns. Min fråga blir då: Betyder formuleringen i svaret att det inte skall finnas någon rätt till val mellan skolor?

I en ökad valfrihet ligger också möjligheten att välja en fristående skola om en sådan finns på orten. Den socialdemokratiska kongressen skriver faktiskt att socialdemokratin är positiv till att fristående skolor med samhällsstöd stimulerar pedagogiskt förnyelsearbete och därmed mångfalden i skolan. Men det faktum att frågan om de fristående skolornas möjlighet att verka nu skjuts upp ytterligare minst ett och ett halvt år visar inte precis på någon positiv inställning. Inte heller är det särskilt positivt att Sigrid Rudebecks gymnasium och Göteborgs högre samskola har blivit av med sina statsbidrag.

De fristående skolorna arbetar under ytterligt knappa former, vilket gör att tjockleken på föräldrarnas plånbok eller deras vilja att uppoffra sig får avgöra vilka barn som skall få gå där. Tycker verkligen Bengt Göransson att vi skall ha det så i vårt land?

Anf. 4 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! När jag först fick Ylva Annerstedts fråga blev jag faktiskt litet ställd, och det av praktiska skäl. Frågan är på många sätt ovanlig. Ylva Annerstedt har frågat mig hur jag tänker uppfylla ett beslut av den socialdemokratiska partikongressen. Det ställer mig i en ganska svår situation. Som ansvarig inför partiets högsta beslutande instans är det naturligtvis inför partiets medlemmar jag har att fullfölja den skyldigheten. Regeringen har ju knappast möjlighet att i riksdagen redovisa en beslutsuppföljning som man egentligen är ansvarig att redovisa inför partikongressen. Det skulle också kunna uppfattas som något egendomligt om riksdagens ledamöter behandlades som vore de socialdemokratiska partimedlemmar, med krav riktade mot partistyrelsen. Men jag inser att Ylva Annerstedt egentligen inte önskade få den formella redovisning som lämnas inför partiets beslutande instans, utan snarare var ute efter att få en allmän debatt om synen på valmöjligheten i skolan och fristående skolor.

Jag har i mitt svar hänvisat till att vi kommer att redovisa den i den skolpolitiska propositionen i vår. Att propositionen kommer i maj har inte att göra med någon form av spekulation om att den inte skulle kunna diskuteras i riksdagen, utan snarare är det fråga om en stor respekt för riksdagen. Vi har nämligen en parlamentarisk kommitté för beredning av frågor som rör skolans styrning. Avsikten är att denna parlamentariska beredningskommitté skall hinna bli färdig så att vi sedan skall kunna diskutera dess förslag och redovisa ställningstaganden i en skolpolitisk proposition. Därför är processen så utdragen. Det finns också anledning att föra in samtliga skolpolitiska frågor av allmän art i samma proposition.

Min syn på fristående skolor har jag redovisat här vid flera tillfällen. Jag har kunnat konstatera att antalet fristående skolor med statsbidrag ökat under den tid jag har tillhört regeringen. Vi har också haft tillfälle att godkänna verksamhet vid ett antal skolor som räknas till kategorin fristående. De diskussionerna har inte kunnat ge vid handen att regeringen skulle ha varit särskilt njugg. Tvärtom har antalet skolor med statsbidrag ökat varje år.

Anf. 5 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Nog föreställde jag mig, när jag skrev min fråga, att de beslut som den socialdemokratiska partikongressen fattar innebär en inriktning för regeringens sätt att arbeta, och när regeringen skall omsätta beslut i handling måste det betyda att man lägger fram förslag i riksdagen.

Eftersom det aktuella förslaget i mycket tillgodoser de krav som vi har ställt under flera år, är det naturligt att vi har fäst stort intresse vid att ni skulle förverkliga det beslut som fattades vid er kongress.

Jag noterar också att skolministern inte gjorde något klarläggande beträffande vad formuleringen om rätt att välja inriktning i skolan egentligen står för. Skall man få välja endast inom den anvisade skolan, eller skall man

Prot. 1987/88:77
26 februari 1988

*Om elevers och föräld-
rars rätt att välja skola*

faktiskt få välja mellan olika skolor i kommunen?

Beträffande hur positiva socialdemokraterna har varit mot de fristående skolorna sedan ni kom i regeringsställning vill jag säga: Visserligen har några få fristående skolor ytterligare fått statsbidrag, men det har också hänt en hel del andra saker.

För det första: Det första ni gjorde när ni kom till makten var att kräva en utvärdering av de fristående skolornas verksamhet, innan ni kunde bevilja några ytterligare bidrag. För det andra skar ni ner en halv miljon kronor på det anslag som skolöverstyrelsen hade äskat till de fristående skolorna. En halv miljon kan tyckas litet, men för de fristående skolorna är det oerhört mycket, med tanke på hur små statsbidrag de får. För det tredje bestämde ni i budgetpropositionen – jag tror att det var 1986 – att de fristående gymnasieskolorna inte skulle kunna få statsbidrag för mer än 15-klasser, mot det normala 30-klasser. För det fjärde har ni dragit in statsbidragen för Göteborgs högre samskola och Sigrid Rudebecks gymnasium, och ni har också avslagit ansökan om statsbidrag till Högländsskolan och Mariaskolan. Detta tycker jag faktiskt inte visar på någon särskilt positiv inställning.

Jag skulle återigen vilja fråga: Vad betyder formuleringen om rätten att välja inriktning i skolan? Utesluter den rätten att välja skola?

Anf. 6 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Den kongresshandling från den socialdemokratiska partikongressen som Ylva Annerstedt åberopar har följande skrivning om valmöjlighet i fråga om skola: Om olika skolor väljer olika intresseprofiler är det naturligt att ge elever och föräldrar en vidgad möjlighet att välja skola.

Detta är alltså det uttalande som kongressen gjorde.

Det gäller självfallet för den socialdemokratiska regeringens arbete att detta är inriktningen. Men det är inte rätt tillfälle att här i kammaren svara på hur partistyrelsen avser att uppfylla ett sådant beslut. I vår, i den skolpolitiska propositionen, kommer riksdagens ledamöter själva att kunna läsa och dra slutsatser om huruvida regeringen arbetar i enlighet med de önskemål som har uttalats vid kongressen. Det får var och en göra vid det tillfället.

Sedan vill jag bara beträffande de fristående skolorna påminna om att i de beslut som jag har tagit om anslag till fristående skolor har jag gått utöver vad skolöverstyrelsens styrelse har framfört i sina förslag.

Anf. 7 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Vill skolministern vara vänlig och ändå klargöra för mig vad det som skolministern skriver i svaret om att regeringen skall redovisa sin syn på valfrihet för elever och föräldrar att välja olika inriktning i skolan egentligen betyder? Betyder det att man bara skall få välja mellan ämnen i den egna skolan, eller skall man också få välja mellan olika skolor? Det vore av vikt att få ett klart svar på den frågan. Är det så, att regeringen faktiskt tänker begränsa valfriheten till att gälla inriktningen i skolan?

Det finns, som jag inledningsvis sade, en lång rad områden där människor ställer krav på att i ökad utsträckning få välja vad de själva anser är bäst för sig och sin familj. Detta gäller i allra högsta grad skolan. I det utredningsarbete som bedrivs inom vårt parti har vi insett att dessa krav måste tillgodoses. Vi

menar att valfrihet i dag är en av de allra viktigaste frågorna när det gäller att få samhället att fungera så att människor själva kan bestämma om sitt och sina familjers liv. Inte heller i skolans värld fungerar allt utan problem. Det handlar i mycket om att allting är så likriktat och strömlinjeformat, att det skall se likadant ut överallt. Människor nöjer sig inte med detta. Torsten Husén säger så här i en av sina uppsatser: "Jag är rädd för att skolan ligger på klar kollisionkurs då det gäller att tillgodose behoven hos dagens ungdom. Det kan vara skäl att söka ta ut bäringen och söka korrigera kursen, innan kollisionen inträffar."

Jag tycker att socialdemokraterna här borde skynda sig att ta ut en ny bäring och korrigera kursen, eftersom det är kravet på valfrihet som är det mest näraliggande just nu.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1987/88:174 om skattefria reseförmåner för homosexuella sambor

Anf. 8 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Inga Lantz har frågat socialministern om hon är beredd att vidta några åtgärder för att jämställa homo- och heterosexuella när det gäller skattefria reseförmåner.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Låt mig först framhålla att jag helt delar den allmänna inställning som kommit till uttryck bl. a. i riksdagen, nämligen att samhället inte har skäl att motverka en samlevnad mellan två personer av samma kön. Inom skattelagstiftningen ryms dock en allmän problematik när det gäller beskattningen av makar/sambor och övriga närstående personer. Ett omfattande lagstiftningsarbete krävs för att man skall kunna åstadkomma fullständig likställighet mellan de olika kategorierna. Förändringarna bör enligt min mening i princip ske samtidigt över hela fältet. De bör således inte inriktas mera partiellt på enstaka, udda delar av skatteområdet. Även med denna inställning kan jag dock hålla med om att det kan finnas anledning att på nytt överväga den gränsdragning som gjorts när det gäller naturaförmånsbeskattningen.

Anf. 9 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret. Jag måste emellertid tillstå att jag inte riktigt förstår det.

Riksdagen har nyligen beslutat om förändringar när det gäller beskattning av naturaförmåner. Ändringarna har inneburit försämringar för homosexuella sambor genom att dessa har undantagits från den personkrets som skall kunna få skattefria reseförmåner. Jag vill fråga finansministern: Varför har det blivit så?

Riksdagens beslut om denna nya lagstiftning har medfört att företag som berörs av bestämmelserna om reseförmån har beslutat att inte längre låta homosexuella sambor få del av dessa förmåner. Det gäller bl. a. SAS och SJ,

men också andra resebyråer. Genom att man vid ändring av beskattningen av naturaförmåner har använt en sambodefinition som utestänger homosexuella sambor, har dessa i realiteten förlorat en förmån som de tidigare haft. Det har alltså blivit en försämring. Därigenom har de homosexuellas arbete för att jämställa homo- och heterosexuella sambors reseförmåner omintetgjorts.

Jag har frågat regeringen om den är beredd att vidta några åtgärder för att jämställa homosexuella och heterosexuella sambor när det gäller skattefria reseförmåner.

Jag vet faktiskt inte hur jag skall tolka svaret. Det innebär nog ett nej – i alla fall i första omgången. Först säger finansministern att han är positivt inställd till homosexuella. Man skall t. ex. inte motverka från samhällets sida en samlevnad mellan två personer av samma kön. Det är ju välvilligt i största allmänhet. Efter det hänvisas till den allmänna problematiken inom skattelagstiftningen och att ett omfattande lagstiftningsarbete krävs för att åstadkomma fullständig likställighet. Men detta har ju gått att lösa tidigare. Tidigare var de homosexuella likställda med sambor i detta avseende. Varför har man nu försämrat situationen för de homosexuella? Varför har man gått in och ändrat?

När propositionen om de homosexuella behandlades i riksdagen varnade både vpk och de homosexuellas organisationer just för dessa effekter: att man skulle glömma bort de homosexuella i varje ny lagstiftningsfråga. Vpk och de homosexuella varnade för en särslagstiftning. Vi ville att de homosexuella skulle jämställas med sambor vid varje tillfälle.

Till sist vill jag dock notera en liten öppning – den är liten. Det verkar som om finansministern ändå förstått att något måste göras. Det framgår av den sista meningen i svaret, där ju finansministern tydligen kan hålla med om att det kanske kan finnas anledning att överväga den gränsdragning som gjorts med anledning av naturaförmånsbeskattningen. Jag vill då fråga finansministern: När kan man förvänta detta övervägande?

Anf. 10 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Jag förmodar att Inga Lantz textgranskning mest var till för att hon skulle få en tidsmässigt någorlunda anständig längd på sitt inlägg. Det är ju alldeles klart vad jag säger i den sista meningen.

Inga Lantz skall också ha klart för sig att begreppet "sambo" i vår skattelagstiftning är förbehållet människor som antingen är gifta med varandra eller har barn med varandra. Det betyder att homosexuella i skattelagstiftningen inte behandlas som sambor. Man kan tycka att det är fel, Inga Lantz, men för att komma till rätta med det problemet måste vi gå igenom lagstiftningen om förmögenhetsbeskattning, inkomstbeskattning, arvsbeskattning och en rad andra lagar. Låt detta vara detta, men det förklarar varför jag säger att om vi skall jämställa homosexuella och heterosexuella i skattelagstiftningen, så innebär det ett mycket omfattande arbete. Hittills har man, som sagt, som sambo icke godtagit homosexuella.

Det hindrar inte att jag är missnöjd med resultatet av förändringarna när det gäller naturaförmånslagstiftningen. Om jag hade varit medveten om att lagen kunde få den tolkning som den fått ute i verkligheten, hade jag utformat den på ett annat sätt. Jag var helt enkelt inte medveten om att man

skulle tolka den på det sätt som skedde. Det var faktiskt efter lagrådets insatser som lagen fick den utformning som förelades riksdagen.

När jag säger att vi skall överväga gränsdragningen menar jag att det kan göras i stort sett omedelbart. Lagstiftningen kan omhändertas på grundval av motioner som i dag föreligger i riksdagen. Vill man ändra detta så att homosexuella kan återfå de förmåner de har haft, kommer jag inte att göra några som helst invändningar mot en sådan aktivitet från riksdagens sida.

Anf. 11 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag ber att få uttrycka min tillfredsställelse med de klargöranden som gavs i finansministerns replik. Jag vill också säga till honom, eftersom han tyckte att jag var alltför fåordig i mitt första inlägg, att det ju inte är längden på det sagda utan vad man menar med orden som har betydelse – därmed vill jag inte anklaga finansministern för att vara långrandig.

Jag tycker att det var bra att finansministern klargjorde sin inställning i fråga om de homosexuella och att han klart sade ifrån att man omedelbart kan överväga att ändra lagen och att man hade utformat den på ett annat sätt, om man hade insett konsekvenserna av den. Det har nämligen i början av februari sänts ett brev från finansministern till RFSL. I det brevet säger finansministern att han inte är beredd att ändra på beskattningsreglerna för naturaförmåner, innan departementet har sett över hela lagstiftningen. Nu noterar jag att finansministern har ändrat sig på den punkten, och jag är glad att översynsarbetet kan påbörjas omedelbart. Jag tar detta som en framgång för de homosexuellas strävan att bli likaberättigade i olika avseenden.

Anf. 12 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Även om postverket gör sitt bästa för att uppmuntra oss att skriva brev till varandra kan man säga: En del brev borde aldrig ha avsänts.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1987/88:173 om åtgärder med anledning av ströängsutredningens förslag

Anf. 13 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Karin Israelsson har frågat mig om jag ämnar vidta några åtgärder med anledning av den s. k. ströängsutredningen.

Ströäng är en utäng eller ängslägenhet som en fastighet tills vidare fick behålla utanför det område som gränsbestämdes för fastighet eller för by vid avvittring av hemman på kronans mark i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker.

Avvittringen innebar systematisk skattläggning, utstakning av rågångar och uppmätning av hemman genom lantmäteriförrättningar.

Med stöd av en kungörelse om tilläggsavvittring och lagen om indragning av ströängar drogs under 1920- och 1930-talen 82 % av ströängsarealen in till staten, varvid ersättning utgick till ströängsinnehavarna. Därefter har

Om åtgärder med anledning av ströängsutredningens förslag

indragningar inte skett i någon större omfattning. Enligt beslut av 1960 års riksdag fick domänverket rätt att anlita medel ur verkets markfond för att inlösa de ströängsenklaver inom den kronomark som verket hade intresse av.

Numera återstår drygt 19 000 ha aldrig indragningsprövade ströängar och drygt 19 000 ha ströängar som fått behållas vid indragningsprövningen. I fråga om den senare kategorin uttalade 1960 års riksdag att problemet med behållna ströängar fick lösas genom frivilliga uppgörelser mellan angränsande markägare och ströängsinnehavare.

Lantbruksstyrelsen har, efter uppdrag av regeringen, utrett frågan om ströängar och överlämnade i december 1985 till regeringen ett förslag till riktlinjer för det fortsatta arbetet med avveckling av ströängarna. Lantbruksstyrelsen konstaterade samtidigt att ströängsrättigheten är juridiskt oklar.

En dom av högsta domstolen i mars 1986 har inneburit att de förutsättningar lantbruksstyrelsen utgått ifrån vad gäller ströängsinnehavets juridiska status i viss mån förändrats.

Frågan övervägs vidare inom regeringskansliet. Jag vill framhålla att frågan juridiskt och administrativt sett är komplicerad. Det är ofta kostsamt och tidsödande att utreda vem som är den rättmätiga innehavaren av en ströäng, dess rätta läge och gräns. Ofta föreligger ett komplicerat deläggande. Utgångspunkten är givetvis att saken, som rymmer olägenheter för såväl enskilda som det allmänna, måste bringas till en slutlig lösning.

Anf. 14 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min interpellation.

Det är en komplicerad fråga att komma till rätta med de förhållanden som råder när det gäller ägarstruktur och ägoförhållanden av ströängar. Det finns, som framgår av statsrådets svar, problem att i dag fastställa vad som kan sägas vara det korrekta ägarförhållandet.

Jag har under den tid jag suttit i riksdagen haft många kontakter med fjällbor i Västerbotten som äger en ingående kännedom om de förarbeten och de förändringar som skett i ströängsfrågan. Jag har fått tillgång till dokument som avfattades i slutet av förra århundradet. Det är naturligtvis intressant att läsa om de problem som då förekom; de skiljer sig inte speciellt mycket från dagens, det förekom svårigheter redan då att finna rättvisa lösningar. Åtskilliga utredningar låg bakom de riksdagsbeslut som sedan följde, bl. a. 1921.

Det är svårt för en juridiskt ej bevandrad person att avgöra vilka handlingar som äger giltighet eller om andra nya lagar har försatt lagar och förordningar ur spel i ströängsfallet. Det verkar vara svårt även för dem som äger juridisk kunskap.

Många av de personer jag har kontakt med äger sedan årtionden erfarenhet av vilka beslut som fattats. Dessa borde kunna utnyttjas av jordbruksdepartementet i den vidare handläggningen. Lantmäteriet äger också god kännedom om vad som är möjligt att avgöra eller ej. Jag hälsar med tillfredsställelse att man från departementets sida är beredd att finna en slutlig lösning på de förhållanden som råder.

I dag jäser det av inbyggda konflikter i de fjällnära områdena. Rättigheter

och skyldigheter utvecklas, som man där ser det, på så sätt att vissa befolkningsgruppers rättigheter blir allt större i förhållande till de övriga boendes inom området. Det enda sättet att förhindra motsättningar är att genom information och under beaktande av allas rättigheter finna lösningar som inte skadar de relationer som finns bland dem som bor i området. Genom beslut om naturreservat och naturskyddsområden tas också förutsättningar bort som tidigare fanns när det gällde utkomstmöjligheter.

Här spelar ett avgörande beträffande ströängarnas fördelning stor roll i att förhindra att det uppstår ytterligare motsättningar. Vad som i dag oroar inom renbeteslandet är den rätt till älgjakt som finns för renägande samer. Det återstår att se vad som kommer att hända i de fall en trafikskadad älg skall tillvaratas och det finns två jakträttsinnehavare. Höstens älgjakt kommer att ge besked, om detta kan hanteras på ett för alla bra sätt. Säkerheten vid jakt får aldrig äventyras av oklarheter i jakträttsinnehavet.

Det är i skenet av bl. a. denna debatt som det ligger stor vikt vid att på ett riktigt sätt hantera övriga frågor som berör fiske- och jakträtt i dessa områden. Bor man i Västerbottens inland utgör jakt och fiske för alla en så betydelsefull ingrediens i valet av bosättningsort, att störs de förutsättningar som kommer levnadsbetingelserna att förändras i negativ riktning.

Ströängarnas tillhörighet har alltså stor betydelse för de bofasta. Sköts detta riktigt får vi ett positivt mottagande av myndigheternas agerande, blir det alltför stora avsteg från rättskänslan blir betyget negativt. Jag är dock väl medveten om att när det gäller fördelning av mark och gränsdragningar är det få som lyckas få alla parter nöjda.

Viktigt är att under den tid som kommer att förflyta fram till frågans slutliga lösning de gränser och de ströängsinnehav som nu är klara inte genom glömska eller okunskap försvinner från de kartor som i vissa delar finns upprättade över de hemman som till sig har anknutna ströängar.

Jag skulle vilja fråga om jordbruksministern är beredd att först lösa problemen på ett litet område. Granska i så fall noga förutsättningarna i Tärna-Hemavan-området. Det finns just inom det området många kunniga på de förutsättningar som finns att gränslägga innehavet. Dessa personer känner väl till de gränsmarkeringar som fortfarande kan skymta, men den kunskapen kommer inte att finnas kvar i nästa generation. Det är alltså en viss brådska att påbörja en lösning av problemet.

Är jordbruksministern beredd att förorda ett lokalt projekt för att därmed undvika alltför stora direkta kostnader och skapa erfarenheter att sedan lösa problemen i andra områden?

Om detta inte är en lösning vill jag fråga: På vilket sätt planerar jordbruksministern att hitta en slutlig lösning?

Anf. 15 Jordbruksminister MATS HELLSSTRÖM:

Herr talman! Karin Israelsson tar upp en ganska komplicerad fråga. Det finns nu tusentals ströängar kvar uppe i Norrbotten och Västerbotten, trots att man på 1920- och 1930-talet drog in ungefär 80 % av dem.

De begrepp som vi här talar om – avvitring och annat – är ju begrepp som inte förekommer så ofta i riksdagen. Det har sin bakgrund i att detta går tillbaka till förra seklet. Ströängen var i början helt enkelt en tillfällig

nyttjanderätt. Den fick nybyggare i Lappland för att underlätta kolonisationen. Den gav dem rätt att bärga hö och foder till husdjuren från utspridda utängar på det som var kronomark.

Den här rättigheten innebar också att man fick ta virke, så att man kunde hässa, sätta upp inhägnader och bygga hölador. Meningen var att bruket av utängarna – som ibland låg ända upp till tio mil från bosättningen – skulle upphöra när man hade fått tillräckligt med mark för nybyggets bestånd och när uppodling hade skett vid inägor. Detta reglemente fanns på 1800-talet och ersattes 1843 av ett nytt reglemente.

Under det här seklet har det ju under mycket lång tid inte varit aktuellt att behöva ta till kronomark på utägor.

Men man har senare kunnat konstatera att det för de 38 000 ha ströängar som är spridda på många tusen olika områden runt om i lappmarken finns oklarheter juridiskt sett. Därför måste man fortsätta att bereda frågan.

Lantbruksstyrelsen redovisade, som sagt, en utredning i slutet av år 1985. Som jag också nämnt visar en dom i högsta domstolen att förutsättningarna för den fortsatta juridiska hanteringen delvis har förändrats. Därför finns det ingen enkel och snabb lösning i den här frågan. Vi skall självfallet studera vad som är praktiskt möjligt och beakta det som Karin Israelsson har nämnt i sitt inlägg här.

På en punkt vill jag ändå ge ett besked. Man anser det nämligen vara klart att innehavare av en ströäng har jakträttigheter. Enligt den dom som fastslogs i högsta domstolen 1986 har innehavare även tillerkänts rätten att bygga på ströäng.

Anf. 16 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag tackar för jordbruksministerns historiebeteckning. Det här är mycket komplicerade frågor. Det är inte lätt att med några få ord beskriva vad det handlar om. Slutmeningen i föregående inlägg är det som är aktuellt just i dag i Västerbotten och Norrbotten. Det handlar alltså om jakträtten, fiskerätten och möjligheterna att bebygga ströängar. Bofasta fjällbor vill således tillgodogöra sig de möjligheter som jakten och fisket erbjuder. Därför är frågan återigen så brännande aktuell.

Jag hoppas att jordbruksministern verkligen tar detta på allvar och bereder frågan så snart det är möjligt. Även jag är alltså mycket väl medveten om att det här är synnerligen komplicerade saker och att det finns många olika viljeyttringar och historiebeteckningar. Jag kan inte annat än önska jordbruksministern lycka till när det gäller att klara ut detta problem. Jag är helt övertygad om att det här arbetet ger full sysselsättning under ett antal år framöver.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 17 Statsrådet BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Hans Petersson i Hallstahammar har frågat finansministern hur regeringen ser på inflationens effekter för dem med ansträngd ekonomi och om regeringen avser vidta några åtgärder för att t. ex. sänka matpriserna. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som bör svara på interpellationen.

Som svar på Hans Peterssons första fråga vill jag hänvisa till avsnittet "Fördelningspolitiken" i årets finansplan (prop. 1987/88:100 bil. 1 s. 22–23). Där sägs inledningsvis:

"Strävan efter en rättvis fördelning, såväl av tillväxten som av krisbekämpningens bördor, har sedan 1982 varit ett centralt inslag i den tredje vägens politik.

Den väsentligaste insatsen för ökad rättvisa är att hävda den fulla sysselsättningen. Arbeta åt alla ger en jämnare inkomstfördelning och förbättrar jämställdheten mellan kvinnor och män. Men även kampen mot inflationen är viktig för att åstadkomma en rättvis fördelning. Inflationen omfördelar välståndet i stor skala och på ett godtyckligt och svärigenomskådligt sätt.

Kampen för full sysselsättning och låg inflation har därför varit den viktigaste uppgiften i fördelningspolitiken, liksom i den ekonomiska politiken i stort. Den lägre arbetslöshet och den lägre inflation som uppnåtts de senaste åren har också verksamt bidragit till en mer rättvis fördelning i samhället."

För att bibehålla de resultat som uppnåtts och få en fortsatt lugn pris- och kostnadsutveckling krävs, som framhållits i finansplanen och i flera andra sammanhang, en återhållsamhet såväl av parterna på arbetsmarknaden som av alla andra som kan påverka pris- och kostnadsutvecklingen. Detta gäller inte minst företagen och deras prissättning, jordbrukarna och livsmedelspriserna samt kommunerna och deras ansvar för taxor och avgifter. Prisutvecklingen övervakas nu av statens pris- och kartellnämnd (SPK) enligt en särskild förordning om skyldighet för företagen att senast en månad i förväg anmäla planerade prishöjningar till SPK.

När det gäller ökningen av livsmedelspriserna delar regeringen Hans Peterssons oro för utvecklingen. Priserna på livsmedel ökade såväl under 1970-talet som under första hälften av 1980-talet mer än konsumentpriserna i övrigt.

Det var bl. a. uppgifterna om stegringen av livsmedelspriserna som föranledde regeringen att år 1986 tillsätta en särskild utredning om orsakerna till prisutvecklingen på livsmedel. Utredningen har nu presenterat sina resultat i betänkandet Livsmedelspriser och livsmedelskvalitet (SOU 1987:44). Där framhålls att det är angeläget att på olika sätt motverka kostnadsökningar på livsmedelsområdet bl. a. genom att undvika inslag av automatik i jordbruksprisregleringen, att skapa större motstånd mot kostnadsökningar från tidigare produktions- och handelsled samt inte minst genom att i möjligaste mån förbättra konkurrenstrycket genom en ökad import.

Kampen mot matprishöjningarna kan enligt min uppfattning aldrig vinnas genom ökade subventioner. Vi måste i stället ständigt analysera hur produktion, distribution och handel fungerar, ställa krav på kostnadspress och effektivitet och därmed bekämpa orsakerna till pris- och kostnadsökningarna. En annan viktig uppgift är att, inom ramen för de jordbrukspolitiska målen, så långt möjligt liberalisera handeln med jordbruksprodukter.

Jag vill slutligen påpeka att priserna på livsmedel året 1987 inte här ökat i nämnvärt snabbare takt än den allmänna prisnivån.

Anf. 18 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag tackar löneministern för svaret.

Löneministern talar i svaret allmänt om regeringens "strävan efter en rättvis fördelning". Det gör han utan att försöka svara på den första frågan som jag ställde, dvs. hur regeringen ser på det faktum att inflationen drabbar orättvist. Jag har beskrivit bakgrunden till detta i min interpellation.

Hyrorna och kanske främst matpriserna ökar mer än priserna på andra varor och mer än konsumentprisindex i genomsnitt. Detta medför att inflationen drabbar dem hårdast som lägger den relativt största delen av sina utgifter på bostad och mat. Det är som regel – det vet löneministern också – de lågavlönade med stora familjer.

När det gäller bostaden ändrar kanske bostadsbidragen bilden av familjekonomin vid en slutlig granskning, men det är helt klart att utgifterna för maten drabbar de lägst avlönade hårdast – alla måste ju äta. Den som däremot lägger en större andel av sina utgifter på andra varugrupper, där inflationen inte är så hög – den kanske t. o. m. ligger långt under genomsnittet för prisökningarna – kommer naturligtvis lindrigare undan. På det viset drabbar inflationen olika.

Inflationen i sig drabbar olika grupper i samhället orättvist, men de mest utsatta grupperna drabbas extra hårt av sådana matprisökningar som är högre än kostnaderna i genomsnitt. Detta hade varit värt att diskutera i svaret. Jag hoppas att löneministern under debatten kommer att ge några närmare besked om hur regeringen ser på frågan.

Jag vill också göra några kommentarer till svaret i övrigt. Inledningsvis säger Bengt K. Å. Johansson, med hänvisning till årets finansplan, att regeringen har en strävan efter en rättvis fördelning. Genom detta påstående vidgar han debatten till att gälla ett vidare fält av den ekonomiska politiken, vilket kan vara taktiskt, eftersom regeringen under senare år har svarat för avsiktliga höjningar av matpriserna – som jag vill diskutera en sänkning av.

Bengt K. Å. Johansson säger visserligen att regeringen strävar efter en rättvis fördelning, men om man ser tillbaka i tiden, till 1982 och den tredje vägens politik, finner man att regeringen medvetet har låtit klasskillnaderna öka. Framgångar som har vunnits under efterkrigstiden har släppts, för att regeringen skulle kunna gynna vinster inom industrin, pressa ner lönerna och på kommunernas bekostnad snygga till statens budget. Jag vill framföra detta som en motbild mot den allmänna skönmålning som ges i svaret.

Regeringen har själv vid några tillfällen skrivit i sina propositioner att den förda ekonomiska politiken har medfört fördelningspolitiska spänningar, och det är ingenting som regeringen kan smita ifrån nu därför att affärerna ser

litet bättre ut i år, som framgår av den senaste budgeten.

Till den sak jag med den här frågan ville diskutera. Jag anser att en väg att sänka matpriserna är att slopa moms, eller om man så vill ta steg på vägen genom att öka subventionerna för livsmedlen. Det har diskuterats mycket om det rent tekniskt är möjligt att slopa moms. Men jag menar att subventionsinstrumentet finns, och så länge man inte använder det handlar det mer om vilja i politiken än om möjligheterna rent tekniskt.

Löneministern säger att man inte kan nå någon vart på lång sikt med en sådan åtgärd. Han har rätt så till vida att man i fråga om matpriserna naturligtvis inte får avstå från att försöka pressa produktionskostnader och kostnader i alla led fram till konsumenten. Men han har fel när han säger att en slopad moms eller ökade subventioner är meningslösa. Momsen ställer till med en extra och automatisk skatthöjning, dvs. en fördyring av maten, varje gång andra kostnader i produktionskedjan ökar, t. ex. då handlare av en eller annan anledning finner för gott att höja priset. Det kan finnas många orsaker till detta. Ovanpå alltihop kommer då också en extra skatthöjning som ytterligare fördyrar. När man under en längre tid, som SPK har visat, ser att matpriserna ökar mer än priserna på andra varor måste man göra några insatser på just matprisernas område, menar jag. Låt vara att det inte var så 1987, det syns också i statistiken, men från 1982 till 1986 har det varit så och sett över ännu längre tid tillbaka har det också varit så. Matpriserna utgör en tung och stor del av människornas utgifter.

Man kan inte med trovärdighet säga att man bekämpar höjningar på matpriserna, om man inte erkänner att det är ett problem att det ovanpå alla andra fördyringar kommer en skatt på mer än 20 %. Jag är rätt kritisk mot de aktuella avregleringarna. Det finns mycket att tala om i det sammanhanget som gäller miljö, hälsa, försörjningsberedskap m. m. Men jag menar, att vid en kamp mot dessa kostnader, efter de vägar som löneministern har pekat på, kan inte en diskussion om matmomsen eller subventionerna uteslutas. Inflationen är inte lika. Den drabbar småfolket mest. Till en del beror det på matprisernas snabba ökning, en ökning som är större än på många andra varor. På toppen av denna ökning ligger moms, som en del av ökningarna i den statistik som finns. Detta är obestridda fakta, och jag vill veta vad regeringen vill göra åt problemet.

Anf. 19 Statsrådet BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Jag tycker att det är bra att Hans Petersson i Hallstahammar erkänner inflationens mycket stora roll både när det gäller orättvisor i samhället och, som han säger, när det gäller förmögenheter och klassklyftor. Man kan konstatera att de skillnader i förmögenheter som finns mellan människor i mycket hög grad hänger samman just med att inflationen har varit hög. Det innebär att de som har små sparmedel och litet eller inga fasta tillgångar får betala till förmån för dem som har fastigheter, mark och annat. Dessutom kan det kanske sägas att man t. o. m. får betala genom en höjning av matpriserna, eftersom priserna på mark och jordbruksfastigheter drivs upp.

Det är därför inte, Hans Petersson, något taktiskt betingat motiv att vidga frågeställningen. De här sakerna hänger faktiskt samman. Vi har verkligen

inte medvetet släppt fram några större klasskillnader, utan det är just kampen mot inflationen som innebär att vi kan få en större rättvisa. Det är rätt att vi i hög grad kan iaktta följder av den stora förmögenhetsomflyttning som har skett till följd av inflationen. Vi kan avläsa dem i stora fördelningspolitiska spänningar, för sådana finns.

Jag vill också rätta Hans Petersson på den punkten, att vi "skönar till" statens budget på kommunernas bekostnad. Hade vi inte lyckats hantera statens budget som vi har gjort, hade inte heller kommunernas budgetar varit så hyggliga som de är nu. Då hade inte kommunerna kunnat kosta på sig så pass hyggliga insatser på områden som vård, omsorg, skola m. m. som de ändå kan göra i dag.

Om det nu är så – vilket vi kan konstatera – att matpriserna har stigit snabbare än priserna i övrigt, hjälper det ju inte om man försöker skylla över detta med olika förslag till ökade subventioner, utan då måste man göra någonting åt orsakerna. Det är då viktigt att angripa problemet på det sätt som vi har gjort när vi bl. a. genom en utredning har försökt analysera bakgrunden. Därför uppehöll jag mig så pass mycket vid detta i mitt interpellationssvar.

Jag vill också säga att vi under denna period och på grundval av de analyser som gjordes i den utredning om matmomsen, som Hans Petersson själv deltog i, har infört flerbarnsstöd till barnfamiljerna. Det skedde på grundval av de rekommendationer som utredningen utfärdade, och där var Hans Petersson den ende reservanten. Vi har dessutom, vilket Hans Petersson själv säger, stärkt bostadsstödet kraftigt.

Jag vill också framhålla, för det hör också till bilden, hur betydelsefull t. ex. den timsjukpenning som nu införts är för låginkomsttagare. Många av de lågavlönade förlorade stort genom att de inte på samma sätt som andra kunde få en någorlunda rimlig ersättning när de var sjuka. På samma sätt är förbättrad delpension och förbättrad arbetslöshetsersättning insatser för att verkligen stötta dem som har det allra besvärligast.

Anf. 20 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Löneministern uppehåller sig mycket vid orsakerna till inflationen. Jag håller helt med om att inflationen skapar stora förmögenhetsskillnader. Man kan i dagens samhälle spara, t. o. m. med subvention, om man har lön att spara av. Om man inte kan spara men ändå vill försöka leva ett liv i någorlunda paritet med människor i sin omgivning, får man låna – till ett mycket högt pris dessutom. På så vis ökar hela tiden skillnaderna i förutsättningar. De som kan spara har skyddat sin framtid, de som måste låna intecknar sin framtid. Det finns, herr talman, mycket att säga om fördelningspolitiken.

Löneministern uppehåller sig också vid den mera precisa frågan om matpriserna och orsakerna till prishöjningarna, och han tycker att det är poänglöst att diskutera subventioner eller sänkt matmoms, vilket inte jag tycker. Det som löneministern främst pekar på när det gäller möjligheterna att sänka matpriserna eller göra något åt orsakerna är avreglering och import. Jag menar att det vid sidan av detta finns en annan debatt, som handlar om miljöfrågor, kostens betydelse för hälsan, matens innehåll och

försörjningsberedskapen. Man kan inte föra allt detta åt sidan, utan hela denna problematik måste vägas in i jordbruks- och livsmedelspolitiken.

Jag måste tolka löneministerns svar så att han i det akuta läget inte är beredd att göra något särskilt åt matpriserna genom ökade subventioner. Man kan förstå det när man läser budgetarna, där regeringen under de senaste åren har minskat subventionerna och på så vis också medverkat till en höjning av matpriserna. Det är den faktiska utvecklingen, som inte går att resonera bort.

Löneministern sade också att tack vare att man minskat bidragen eller stoppat ökningen av bidragen till kommunerna – det är olika år från år – har man bidragit till att förbättra statens budget, och han menar att det i sin tur skulle ha påverkat inflationen. Men vi som är kommunalpolitiskt aktiva vet att det talas mycket om att man inte kan höja skatterna ute i kommunerna och att man därför har försökt höja avgifterna. Så är det ju. På så vis sker också där en ökad, dold uttaxering av de människor som har de sämsta möjligheterna att klara sig. Det är med avgifter och kommunalskatt ungefär som det är med moms. De är regressiva och drabbar hårdast dem som har en större andel av utgifterna på de områdena. Jag vet av egen erfarenhet, att om man försöker spara på vatten och el så höjs priserna, eftersom täckningsbidragen skall in till de kommunala el- och vattenverken. Så nog har regeringens politik haft stor effekt på kommunerna.

Jag menar att de relativt hyfsade ekonomiska resultat som nu kan visas fram i kommunerna är ett resultat, inte av att regeringen har fört en bra politik utan av att kommunerna i oerhört stor utsträckning har tvingats spara. Bakom dessa siffror finns många begränsningar i öppethållandet av bibliotek, stopp för utbyggnad av barnomsorg och mycket annat, som också har betydelse för småfolket.

Anf. 21 Statsrådet BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Jag är kanske litet undrande över vad Hans Petersson i Hallstahammar nu sade. Jag tror att en analys av kommunernas ekonomiska utveckling under de år som vi har bakom oss mycket tydligt visar att vad som har gjort att kommunerna i dag har ett acceptabelt ekonomiskt läge och kan fullfölja utbyggnaden av både barnomsorg och åldringsvård är att hjulen har rullat i Sverige och att realinkomsterna har ökat under de senaste åren. Därigenom har skatteunderlaget i kommunerna blivit sådant att man inte har tvingats till de drastiska nedskärningar som man annars skulle ha behövt göra.

Till detta kommer att man i många kommuner likväl har sparat och ökat avgifterna. Men jag behöver inte ta ansvar för allt som händer i de enskilda kommunerna, i synnerhet inte i de borgerligt styrda.

Sedan skulle jag vilja fråga Hans Petersson: Skall jag tolka Hans Peterssons uttalande så, att han inte vill medverka till att på det sätt som har diskuterats i livsmedelsutredningen hålla tillbaka kostnadsutvecklingen när det gäller priserna på jordbruksprodukter och livsmedel? Det tror jag är en mycket viktig sak om man skall komma till rätta med de höga kostnader som maten utgör för bl. a. låginkomsttagare.

Anf. 22 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Självfallet vill jag medverka till att hålla tillbaka priserna på livsmedel. Det kan ske på många olika sätt. Jag konstaterar att löneministern förkastar mitt recept, nämligen att öka subventionerna och att slopa moms, trots att det är en mycket viktig fråga.

Bl. a. centern, som också var representerad i den utredning som jag var med i men som då inte ställde upp på min reservation, är i dag intresserad av att gå den vägen. Det finns ett brett stöd för den tanke som där framförts ute bland fackförbunden och bland olika opinionsbildare inom arbetarrörelsen, som också tycker att det är en bra metod. Den förkastar löneministern, och i stället talar han om avregleringar, import, osv:

Jag å min sida pekar på att det finns problem med avregleringar och import och hävdar att man absolut inte kan förkasta borttagande av moms som ett medel att åstadkomma lägre matpriser. Det är ett instrument som är viktigt, som är enkelt, som är snabbt och som är nödvändigt för att kunna göra någonting åt de över tiden – om man ser tillbaka – mycket stora prisökningar på maten, som annars kommer att slå igenom ännu mer.

Jag har i mina anföranden här pekat på att moms åstadkommer en automatisk höjning ovanpå alla andra höjningar. Jag tycker att man borde se till att det inte blir några sådana i framtiden; annars förvärras alla de problem när det gäller priserna som löneministern säger att han vill göra någonting åt genom att arbeta med andra områden ända fram till konsumenterna. Lyckas han inte med det får vi ett extra påbröd genom att moms automatiskt höjer priserna ännu mer.

Man får säga vad man vill, men regeringens praktik på det här området – att man har slopat eller minskat subventionerna på en del livsmedel, t. ex. mjölk – visar att man inte är särskilt nervös för att priserna går upp. När man gjort det medverkar man medvetet till en prishöjning.

Det är litet sorgligt att regeringen är så låst när det gäller den här saken. Vilket är det egentliga argumentet, löneministern, för att så hårt motarbeta detta krav, som har drivits och funnit anhängare ute i samhället i mer än 20 år?

Anf. 23 Statsrådet BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Jag kan nöja mig med att hänvisa till vad den utredning kom fram till som Hans Petersson i Hallstahammar själv satt med i och där han var den ende reservanten. Den skrev att kommitténs undersökningar visat att en differentiering av mervärdeskatten inte är ett ändamålsenligt medel att förbättra den ekonomiska situationen för barnfamiljer och låginkomsttagare. Intressant, nog, stod också centerpartiets representant bakom den formuleringen.

Som jag beskrivit i interpellationssvaret har vi därför valt andra vägar – naturligtvis skall vi bekämpa inflationen – för att försöka hindra att matpriserna blir alltför höga. Jag har också redovisat för hur vi genom särskilda insatser försökt stödja barnfamiljer, en grupp som är särskilt utsatt.

Herr talman! Det kanske förhåller sig så att frågan om i hur hög grad man kan ställa sig bakom förslag om ett avskaffande av moms på mat beror på i vilken utsträckning man måste ta ansvar för hur detta i så fall skall

finansieras, dvs. hur långt bort ifrån den verkligheten man befinner sig. Det gäller nog också både centerpartiet och vänsterpartiet kommunisterna.

Prot. 1987/88:77
26 februari 1988

Talmannen anmälde att Hans Petersson i Hallstahammar anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

*Om utformningen av
Vin- & Spritcentralens
personalannonser*

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1987/88:183 om utformningen av Vin- & Spritcentralens personalannonser

Anf. 24 Statsrådet BENGT K-Å JOHANSSON:

Herr talman! Karin Israelsson har frågat mig om jag anser det vara i överensstämmelse med gällande lagar att utforma personalannonser på det sätt som Vin- & Spritcentralen gjort. Interpellationen har ställts mot bakgrund av en platsannons, som varit införd i vissa tidningar i slutet av januari detta år.

Det är konsumentverket/KO – och i sista hand marknadsdomstolen – som har att pröva om lagen (1978:763) med vissa bestämmelser om marknadsföring av alkoholdrycker är tillämplig i detta fall. För egen del finner jag det inte anmärkningsvärt att ett företag vill väcka uppmärksamhet när man skall anställa ny personal. Det ankommer inte på mig att bedöma om den ifrågasatta annonsen varit alltför spirituell.

Anf. 25 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Det är med stor besvikelse som jag konstaterar att det i regeringen inte finns någon känsla för vad som är passande när det gäller att marknadsföra alkoholprodukter. Att annonsen i detta fall skulle vara spirituell anser däremot inte jag. Vissa skämt kan vara smaklösa, och jag anser att den annons som Vin- & Spritcentralen producerat är smaklös.

Detta exempel på smaklöshet har emellertid en förklaring med tanke på de tendenser som präglar den nuvarande Vin- & Spritcentralledningens marknadsföring. Jag hade för avsikt att för kammarens ledamöter visa ett exemplar av den annons jag anser vara ett övertramp. Jag hade också ämnat att visa en annons som producerats för bruk i bl. a. USA. Tyvärr medger inte de tekniska förutsättningarna i kammaren att så sker.

Den annons som sprids i USA beskriver med klartext vad innehållet i en flaska Absolut Vodka åstadkommer. Tre andar svävar över flaskan, medan solar i spiral och ett glas med is omger den. Det är reklam för Sverige som slår så bra att det klingar till rejält i statens kassakista.

Här skyr man inga medel att sprida svensk alkoholkultur, men man glömmer uppenbart att man även sprider ett alkoholbruk som medför stora skador. Alkohol är faktiskt ett gift med väl dokumenterade skadeverkningar.

Vi i Sverige lever nog i tron att all svensk export följer moraliska eller andra lagar, t. ex. vapenexportlagar. Om vi skall fortsätta att leva i den tron, skall vi inte heller exportera alkohol och tobak till utvecklingsländer. Vi skall

inte heller exportera vapen till vissa länder. Det är därför högst förvånande att Vin- & Spritcentralen i dag exporterar alkohol till ett land som Filippinerna.

Pripps har låtit exportera ett ölbryggeri till kungariket Tonga. Det finns alltså inte längre några betänkligheter när det gäller möjligheten att skapa klirr i den svenska kassakistan. Var finns moralen beträffande exporten?

Jag anser det vara regeringens ansvar att se till att alla följer riksdagens beslut att sänka alkoholkonsumtionen i landet med 25 % fram till år 2000. Då måste alla yttringar som tyder på en lättnad av reglerna för alkoholreklam eller för marknadsföring av alkohol också uppmärksammas. Även u-ländernas alkoholkonsumtion måste sänkas, om FN:s mål En hälsa för alla skall bli verklighet år 2000.

Den dubbelmoral som blir uppenbar i den utländska marknadsföringen av svenska alkoholprodukter är ovärdig en regering med en klar nykterhetspolitisk kamp i ett historiskt perspektiv. Var finns omtanken om dem i andra länder som inte klarar av alkoholutbudet från den svenska exporten? Vem tar hand om de alkoholister som blir resultatet av denna export? Var finns den solidaritet med u-länderna som vi så stolta brukar hävda? Var finns den solidariteten när det gäller alkoholreklam och export?

Regeringen har ett ansvar i dessa frågor. Jag vill fråga löneministern om den socialdemokratiska regeringen verkligen tar ett alkoholpolitiskt ansvar. Följer man ur alkoholpolitiska aspekter utvecklingen av Vin- & Spritcentralens verksamhet? Är det inte så att de inkomster Vin- & Spritcentralen ger är mer intressanta än de alkoholpolitiska aspekterna?

Anf. 26 Statsrådet BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Jag vill med bestämdhet avvisa Karin Israelssons påstående att regeringen skulle vara ointresserad av hur den lagstiftning som finns beträffande alkoholreklam tillämpas. Jag har också svarat att det när det gäller den faktiska tillämpningen av lagen inte är jag som kan göra dessa bedömningar. Det tillkommer inte mig. Men jag kan ha en uppfattning om det, och den är i detta fall att det har funnits en del överslag när det gäller alkoholreklam. Det har tagits upp i betänkanden som har avlämnats i sådana ärenden och diskuterats i riksdagen. Hit hör t. ex. att man i en del tidningar har haft alkoholreklam som har spritts till en större krets än den man hade anledning att rikta sig till, nämligen hotell- och restaurangbranschen.

Jag tycker inte att man skall vara upprörd över att Vin- & Spritcentralen förser sina annonser med sin logotype. Karin Israelsson vänder sig mot detta i sin interpellation. Jag kan inte bli upprörd över det. Det måste vara varje företags rätt att tala om vilket företag som annonserar, på samma sätt som Systembolaget har en skylt utanför sina butiker. Sedan kan man tycka illa om alkoholdistribution och alkohol över huvud taget. Detta är den lagstiftning vi har.

När det gäller den annonsering som det här är fråga om är det ingen mening att försöka dölja att Vin- & Spritcentralen sysslar med vin och sprit. Särskilt svårt är det väl att dölja det, om man riktar sig till personer som man vill anställa. Jag tycker att det skulle vara att gå litet för långt. Jag tycker inte att

detta har med alkoholreklam att göra. Jag kan möjligen säga att Vin- & Spritcentralen har begått ett etikettsbrott.

Anf. 27 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag är medveten om att löne ministern i sitt svar inte verkar speciellt upprörd. Han finner det inte ens anmärkningsvärt att ett företag vill väcka uppmärksamhet när det skall anställa ny personal. Man har här använt en helt ny typ av annonsering. Visserligen läser jag inte platsannonser speciellt ofta, men jag har inte förut sett något liknande. Systembolaget har inte den typen av annonsering när det söker personal till sin hantering. Jag antar att Bofors inte använder krut och kanoner i sina annonser när företaget vill anställa personal. Detta är ett helt nytt grepp. Det följer en klar linje i Vin- & Spritcentralens sätt att annonsera. Det är inte Vin- & Spritcentralens logotype jag är emot, utan det är de etiketter som förekommer i annonsen. De åsyftar klart olika typer av alkoholförpackningar.

Det har funnits överslag i reklamen och gör det fortfarande när man använder sig av denna typ av marknadsföring. När det sedan gäller det jag i övrigt tog upp i mitt anförande, kan man se en klar linje. Man har ökat toleransen. Man ser inte längre alkoholpolitiskt på den verksamhet man skall bedriva i Vin- & Spritcentralens regi. Man kan i detta sammanhang jämföra hur Systembolaget sköter den verksamhet som det är ålagt att sköta. Systembolaget sköter sin marknadsföring och platsannonsering på ett mycket diskret och ansvarsfullt sätt.

Löne ministern kommenterade över huvud taget inte det som jag sade i mitt inlägg om exporten av alkoholprodukter. Jag anser att vår export av alkoholprodukter till u-länder är ett klart övertramp som inte stämmer överens med de alkoholpolitiska beslut som vi har fattat i vårt land och det moraliska ansvar som vi har när det gäller spridningen av dessa produkter som ju inte är speciellt hälsosamma utan är till skada för människor.

Anf. 28 Statsrådet BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Nu tycker jag att Karin Israelsson går för långt. Det kan inte innebära något övertramp från Vin- & Spritcentralens sida att vi exporterar sprit när vi inte har någon lagstiftning som förhindrar detta. I så fall måste vi ändra lagarna. Och det är fritt fram för Karin Israelsson att motionera om detta, men i dag har vi inte någon sådan lagstiftning. Jag tycker därför inte att man kan *ondgöra sig* över att Sverige exporterar sprit till andra länder och att Sverige importerar sprit inom ramen för de regler som lagstiftningen berör.

Slutligen: Den annons som Karin Israelsson talade om anspelar på det faktum att man hanterar flaskor på Vin- & Spritcentralen. Men jag har för min del, även om det inte är jag som skall tolka lagstiftningen, svårt att uppröras över detta faktum, och jag har svårt att se att dessa annonser skulle innehålla någon alkoholreklam.

Anf. 29 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Det är alldeles riktigt, som löne ministern sade, att vi inte har några lagar som styr exporten av alkoholprodukter. Jag anser emellertid att det finns, eller åtminstone borde finnas, en moral när det gäller export av

Prot. 1987/88:77
26 februari 1988

*Om utformningen av
Vin- & Spritcentralens
personalannonser*

alkoholprodukter till u-länderna. Den moralen saknas i och med att man till u-länderna exporterar Absolut Vodka, som är den stora exportartikeln. Denna export ger också den svenska statskassan pengar.

De flaskor som skall hanteras av den personal som Vin- & Spritcentralen efterlyser är långt borta från de kontorsrum där denna personal skall arbeta. Om det hade gällt personal som skulle arbeta i Systembolagets butiker och hantera flaskor, hade löneministerns förklaring kunnat äga sin riktighet, men i det här fallet handlar det om personal på helt andra nivåer. Det är därför helt onödigt att man i en sådan platsannons anspelar på innehållet i de flaskor som etiketterna beskriver.

Jag står fast vid mitt ställningstagande, nämligen att det är ett klart övertramp från Vin- & Spritcentralens sida att annonsera efter personal på det sätt som man har gjort. Jag kommer naturligtvis att följa utvecklingen och se vad som kommer att ske framöver. Det är inte allmän motionstid längre, men det finns kanske möjligheter att på annat sätt verka för att få till stånd en debatt om vilka regler som skall gälla vid export av alkoholprodukter från Sverige.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1987/88:88 till jordbruksutskottet

1987/88:98 till justitieutskottet

9 § Anmälades och bordlades

Finansutskottets betänkande

1987/88:20 om riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m. m. (prop. 1987/88:100 delvis)

Skatteutskottets betänkande

1987/88:20 om ändring i lagen (1923:116) om hundskatt (prop. 1987/88:70)

Lagutskottets betänkande

1987/88:14 om preskription av sjöpanträtt (prop. 1987/88:77)

Försvarsutskottets betänkanden

1987/88:5 om kontantförmåner till värnpliktiga m. fl. (prop. 1987/88:100 delvis)

1987/88:6 om beredskapsbudget för totalförsvarets civila del (prop. 1987/88:100 delvis)

Trafikutskottets betänkande

1987/88:10 om Kommunikationsdepartementet m. m. (prop. 1987/88:100 delvis)

10 § Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 25 februari

1987/88:378 av *Gösta Andersson* (c) till jordbruksministern om ersättning åt vissa odlare av specialgrödor:

Odlingen av bruna bönor, gula ärtor och lök – som i huvudsak sker på Öland – har för det gångna året drabbats mycket hårt av dåligt väder. Det har bl. a. resulterat i att bruna bönor inte kunnat skördas på en areal av 765 ha. Även vad beträffar odlingen av gula ärtor är skörden endast 30 % och för löken 60 % av normal skörd.

För odlarna av dessa specialgrödor innebär det dåliga skördeutfallet en ekonomisk katastrof. Många förlorar sina arbetsinkomster och dessutom får man inte sina utgifter för odlingen täckta. Dessa människor försätts nu i ett orimligt svårt ekonomiskt läge.

Därför borde det vara självklart att samhället medverkar till att solidariskt lösa de ekonomiska problem som uppkommit för dessa odlare.

Avser jordbruksministern att medverka till att täcka de förluster som drabbat specialodlarna av bruna bönor, gula ärtor och lök?

11 § Kammaren åtskildes kl. 11.14.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Olof Marcusson